dium expellit, velut inutile. Itaque cichoriũ perveniens ad jecur ipsum refrigerat, licet viribus refractis eò pervenerit. Hanc enim ob caussam contrariæ affectiones ægrè amoventur, quia contraria medicamenta actuata à calore se refrangunt, ut nunquam possimus medicamentum affectui æquè contrarium adplicare.

CAPUT IV.

Quomodo medicamentum fortius Compositione remittatur.

SI medicamentum simplex nulla necessaria careat facultate, habeat tamen aliquam fortiorem, quam conveniat recessui à naturali statu: dubium est an compositio semper necessaria sit ad remittendum facultatis excessum, ut evadat curando affectui penitus contraria.

Sanè

Sanè si unicum simplex haberemus vincendo affectu efficacius: e. g. si ventriculo refrigerato in 2. gr. haberemus solum piper, quod est calidum in 3. gradu ; superatque morbosam frigiditatē uno gradu; possemus *simplici* atque impermixto uti cum emolumēto: sed in minori quantitate, quam requirat, ut operari possit secundum tres gradus. Sicut enim quātitas aucta fortiorem *reddit* actionem, sic detracta ac imminuta *debiliorem*; quia agens paulo tempore agere potest, ideoq; continua repassione, ac dissolutione à calore vis ejus citò exsolvitur, ut ventriculum sibi omninò assimilare non possit, infraque tertium gradum subsistat.

Propterea sicut medicamentum copiosè diuque exhibitum vincit affectum se fortiorem, quia paulatim retundit exsuperantiam : ita fortius medicamentum minore

tempore & quantitate adhibitum citò adfectum se debiliorem vincit absq; contrarii adfectus procreatione; quia ignis non ilicò producit summam calidatem, nec aliud ullum agens, sed determinatum postulat tempus, congruam quietem. In quo casu si adfectum tolleremus fortiori administrato remedio, donec contrarium adfectum removisset; adhuc dici posset administratum remedium affectui perfectè contrarium: *quia illud non dicitur „ calidum in tertio quod tot habet gra-„ dus caliditatis, sed quod corpus tot gra-„ dibus immutat.* Quia verò medicamentum fortius nimis repentinam facit alterationem naturæ semper gravem, ac insignem Medicum requirit, ne contrarium morbum inducat; si alia simplicia non desint, quibus refrangi valeat virtus potentior; præstat admistione debilioris tot retundi gradus fortioris, quot

quot partibus recedit vitium à statu naturali: ad hoc, ut medicamentum oppugnando vitio reddatur prorsus contrarium: ut, in dato casu, remittendus est gradus caliditatis in pipere, ut compositum evadat calidum in 2. morbosæ frigiditati in 2. gr. exactè adversarium. at quale sit hoc remissum medicamentum, cujus compositio refrangatur valentius; lis est inter *Galenum & Averroëm* gravissima.

Conveniunt quidem in eo, quòd remissum debet esse tot gradibus tale, quot gradibus fortius excedit affectum, ut, si excedat affectum uno gradu, remissum debet habere tantum qualitatis oppositæ, quantum requiritur ad vincendum unum gradum superfluum, cum hæc remissio contrarietatis ratione perficietur *Gal. 6. d. Comp. med. per loc. c. 3.* miscenda esse censet medicamenta ejusdem generis, ut media pharma-

ca compārentur: diversi autem generis pharmaca eo fine commiscerī existimat, cum operationibus & facultatibus contrariis ad affectus curationem indigemus.

Quare docens refractionis modum *l.d. Compos. per gen. c.* 3, St corp 9, inquit, quatuor à naturali statu recedat numeris, tot gradib⁹ medicamentum symmetro debet esse validus, at si tale nullum adsit, habeamus autē duo, quorum hoc *numeris quinque, illud tribus*: verbi gratia, *calidius sit*; utriusque commixtione medium efficiemus, quatuor numeris symmetrum exsuperans. Pari ratione ex calido in primo & in tertio, fiet calidum in tertio ex temperato, & calidum in secundo fiet calidum in primo; quia in omnibus eadem cōtrariorum proportio observatur: Unde ex Galeni sententia remissum ejusdē generis remittit intensum ad medium utriusque,

si pari quantitate misceatur. Quomodo autem quantitatis variatio simplicium alteret actionem, pòst ostendetur.

Averroës contra existimat, intensum non remitti à remisso ejusdem generis, sed à contrario: ac remitti tot gradibus, quot partibus contrarium remissum excedit proportionem temperati. Itaque ex Averrois sententia, convenientibus quatuor (verbi gratia) calidis, & quatuor frigidis, pari proportione fiet temperatum. Frigidum autem in primo remittet calidum in quarto uno gradu: ex frigido in secundo, & calido in quarto fiet calidum in secundo; & frigidum in primo, & calidum in secundo fiet calidum in primo, & sic de reliquis.

Sed deceptus est Averroes, quod non distinguat actionem, quæ inest medicamentis potestate, ab ea, quæ inest iis in actu positis à calore.

Nam cùm per actuationem resolvatur medium in partes elementares componentes, quæ prius inerant medicamento potestate, & superato à contrario, ideoque nullam actionem habebant; fiunt post actionem actu agentia, atque adeò contrarietatis ratione mutua fit actio & passio diversarum partium elementarium, quæ idem simplex medium constituebant. Quare intensum remitti poterit à remisso ejusdem generis, sed ratione contrariæ virtutis in eo latentis, quæ per actuationem in actum deducitur.

Fingamus itaque, misceri medicamentum calidum in primo cum medicamento calido in tertio; cùm in medicamento calido, ut primo, habeamus quinq; gradus caliditatis, id est, unum supra temperaturã medicamenti temperati, & tres frigiditatis: in calido autem ut tria sint septem gradus caliditatis, id est, tres gra-

gradus supra mediam, & unus frigiditatis; habebimus in composito quatuor partes frigiditatis, & duodecim partes caliditatis, quæ per mutuam actionem & passionem, post actionem utriusque reducent se ad medium; quod octo gradibus (quanta est unius cujusque qualitatis latitudo) comprehenditur.

Sume igitur medietatem frigiditatis, & medietatem caliditatis; resultabunt duæ frigiditatis & sex caliditatis. Quod autem partes habet sex caliditatis & duas frigiditatis, est calidum in secundo gradu. Ergò rectè procurata fuit validioris remissio compositione remissi ejusdem generis. Nam sic Averrois mente jungitur calidum ut tria in primo, habebimus in composito decem partes caliditatis, & sex frigiditatis, ante mutuam actionem & passionem simplicium compositorum: post actionem autem & actuatio-

nem, facta intensione, & remissione, manebit utriusq; qualitatis medietas, ac ideò erunt caliditatis quinque, ac frigiditatis tres. Quod verò habet frigoris tres, caloris quinque gradus, est calidum in primo. non ergò reducetur calidum ad calidum in secundo ex permistione frigiditatis in primo, ut voluit Averroës, sed reducetur ad calidum in primo.

Quòd de primis qualitatibus dictum, observandum quoque est in secundis, ut intensum remittatur à remisso ejusdem generis ad medium; veluti si adstringendum sit gradu secundo, habeamus autem rosas, quæ adstringunt in primo, & gallas, quæ in tertio; facta utriusq; in pari quantitate commistione, resultabit post compositionem adstringens in secundo &c.

Licet verò hæc reductio ad medium commodè fiat, quando nobis

non

non desunt oportuni gradus intensi & remissi ejusdem generis: alius tamen datur modus fortioris virtutis debilitādæ. Cùm enim ad actionem præter agentis efficaciam requiratur debita quantitas? potest remitti actionis vehementia vel remissa facultate agendi, vel agentis imminuta quantitate, qualitate non imminuta.

Nam *ut ait Averroës 5. collect. c. 85. Vnumquodq; agens determinatam postulat quantitatem, ut secundum efficaciam virtutis suæ operetur,* qua quantitate imminuta, debiliorem fieri actionem oportet, quibus viribꝰ agentis citius dissolutis, exiguo tempore durat actio. Itaque si ad debilitandam facultatem robustiorem, quàm nostro serviat instituto, desit nobis remissum ejusdem generis eo gradu, qui requireretur ad reducendum intensum ad gradum determinatum: licebit, quantitate

simplicis variè aucta vel diminuta, duplici modo adsequi quod accipimus, vel componendo medicamentum ejusdem generis, vel contraria.

Undè, si habemus media ejusdem generis, puta calida, quorum alterum sit intensum, remissum alterum; vel remissum est in eo gradu, ut æqualiter mixtum fortiori virtutem ejus relinquat adhuc fortiorem, quàm conveniat adfectui: ut, si intensum calidum sit in tertio completo, remissum verò in primo completo, nobis autem opus sit calido in secundo incipiente, cùm ex calido in primo, & calido in tertio completo resultet compositum in secundo pariter completum; virtus intensi relinquitur adhuc fortior quàm conveniat. In quo casu vel augenda qualitas remissi tot partibus, quot numeris compositum relinquebatur fortius, re-

ma-

manente interim quantitate fortioris, vel relicta (quod melius est) quantitate remissi, intensi quantitas tot partibus minuenda, quot manebat compositum fortius: verbi caussa, *drachma una piperis calefaciat in tertio, & drachma una mastiches in primo*; Utroque misto, fiet compositum calidum in secundo intenso: capimus autem calidum in prima statione secundi gradus. Cùm remaneat medium duabus partibus calidius, quam optamus, utroque modo resultabit compositio calida in prima statione secundi gradus: si duas nonas drachmæ auferas piperi, relicta drachma una mastiches: vel si relicta drachma una piperis, addas mastiches duas nonas drachmæ, ita ut sumantur mastiches scrupuli tres gr. XIV. Quod si è contrario remissum in eo sit gradu, ut

fortiori mixtum ipsius virtutem nimis debilitet, adeò ut virtus compositi debilior sit curando adfectui; vel tot partibus est minuenda quantitas remissi, quot redditur virtus compositi intensior quàm conveniret, relicta interim quantitate fortioris: vel relicta quantitate remissi, tot partibus augenda est quantitas fortioris, quot resultabat virtus imbecillior. Ut, in dato exemplo: *si calido indigeremus in prima statione tertii gradus*, quia ex pari quantitate mastiches fit calidum in secundo intenso; quia nimis erit debilitata virtus piperis, una scilicet parte; propterea una parte minuenda quantitas mastiches, vel unâ augenda quantitas piperis. Si habeamus medicamentum intensum, scilicet Calamenthum, calidum in tertio, nullum autem adsit remis-

sum

sum ejusdem generis, sed habeamus remissum frigidum, ut rosas (idem dicendum de secundis & tertiis qualitatibus) remittenda est virtus intensi ad mixtionem contrarii, verum inæquali mensura, nimirum vel minuendo quantitatem rosarum, vel augendo Calamenthi.

Verbi caussa: sit curandus ventriculus frigidus, ut duo, indigemus, calore ut duo: habemus autem rosas & Calamenthum, quibus æqualiter *mistis*, puta ad drachmam unam, resultabit compositum calidum ut unum debilius uno gradu. Quare si una parte minueris quantitatem rosarum, quæ nimis agunt in caliditatem alimenti, vel unâ parte auxeris quantitatem calamenthi supra mensuram rosarum (quod est æquè bonum propter medii copiam) fiet calidum in 2.

Quæ

Quæ autem sit illa quantitas; ad quam vel minui rosæ debent, vel augeri calamenthum, colligi debet per Regulam Proportionum. S. Trium. Nam si ratiocinationem instituas: Quinque gradus caliditatis, id est, unus supra mediocritatem, proveniunt ex 8. drachmis rosarum, ex quot drachmis venient sex gradus? Duobus primis numeris in se multiplicatis, & per tria divisis, reperies drachmas sex, quæ æquivalent duobus scrupulis. Dices ergò; Drachmæ calamenthi miscendas esse drachm. 6. & duos scrupul. rosarum: ut compositum fiat calidum in 2.

Sed ut adparet, ratiocinatio per Regulam Trium supponit cognitionem quantitatis determinatæ utriusque miscendi, quam per rationem concipere exactè vix pos-

possumus, sed magis per experientiam. Propterea Galenus ex duobus contrariis mediis volens unum medium constituere, ad generandam carnem in rustico, cùm rari nihil habere poterat, præter æruginem, quæ siccat & liquat; proponens sibi æruginis siccitatem humiditate olei temperare ad secundum gradum: & incertus, qua quantitate oleum esset commiscendum: facta commixtione ad duo decuplam proportionem exploravit per remedii usum, ut justa esset proportio utriusque servatæ. Quam rationabiliter investigare, quemadmodum humanitùs licet, inferiùs demonstrabo.

Ex dictis duplex emergit difficultas in debilitanda facultate fortiori. Cùm enim vel debilitatur à contrario, remissâ facultate: vel tantùm debilitatâ actione, ob quan-

quantitatis inæqualitatem ; si plura quàm duo componenda sint medicamenta ejusdem aut diversi generis, quandoque ob tertium confunditur proportio, quam inter duo simplicia statui ; quî conjiciemus, qua quantitate sit miscendum unumquodque ut resultet gradus desideratus ? *Verbi causa* : sit calefaciendus ventriculus ut duo, ac propterea adstringendus : sitque nobis præ manibus melissa, calida in primo, & calamenthum in tertio ; constat, utroque æqualiter mixto, fieri compositionem calidam ut duo, attamen sine adstrictione. Undè, si habeamus cyperum, qui est calidus in principio secundi, & adstringit ; necesse erit, misceri cyperum. Sed perturbatur proportio caloris, ob cyperi caliditatem ; quantum igitur Cyperi erit sumendum, ut adstringat, & in secundo

do calefaciat ? vel: si loco Cyperi habeamus rosas, adcò ut contraria permiscenda sint, magis adhuc confundetur proportio caliditatis & frigiditatis medicamenti calidi in primo, & calidi in tertio gradu: ac propterea erit singularum quantitas cognitu difficilior.

Nihilominus singularum quantitatis proportio facilè constituetur ab Arithmetico, colligendo gradus similis *quantitatis, constituto* prius medio gradu, quem optamus. Si igitur in primo exemplo quinque gradus caliditatis melissæ, & septem calamenthi, & quinque cum una tertia cyperi simul alligaveris constituto medio; gradum, quem optamus, sex graduum scilicet ac medium numerum multiplicaveris in singulos gradus dictorum simplicium, diviserisque per differentiam ipsorum à med o

po-

posito; reperies meliſſæ partes octo, & duas undenas: calamenthi partes duas & unam undenam, cyperi partes octo, & octo undenas. In posteriore verò exemplo resultabunt quinq; partes meliſſæ, septem calamenthi, tres rosarum; ut ex omnibus tribus mixtis fiat compositum calidum in secundo, simulque adstringens. Eadem regula secundis qualitatibus inserviet, si more primarum in certos gradus distribuantur, atque invicem alligentur ad mediam facultatem, quam volumus.

Altera difficultas est, quid intelligendum per æqualem quantitatem, quando dictum est, ex duobus contrariis ejusdem gradus pari quantitate commixtis fieri compositum temperatum: dissimilis autem gradus fieri compositum medium inter excessum utriusq;. Siquidem monet Averroës, quantitatis æqualita-

litatem non mole, sed virtute mensurandam: quandoquidem unum contrarium, ut calidum activius est altero, atque adeò frigus superabit, licet corpus frigidum mole non vincat. Similiter duo contraria agentia, quorum unum densum, alterum rarum, non habent parem agendi vim, nec similem resistentiam: quei verò mensurabitur quantitatis æqualitas ex agendi efficacia?

Pro responsione notetur, quantitatem continuam spectari bifariam: vel ratione magnitudinis, quæ consurgit ex determinata extensione materiæ: Vel ratione ponderis, *quodpotissimùm ex multiplicatione materiæ provenit, non quidem causaliter, quia materia per se nullius actionis est principium: sed dispositione: quia formæ, à quibus manat gravitas, multam materiam requirunt. Cum igitur forma naturalis composita sit ma-*

materiæ coëxtensa; ideò necesse est, in multa materia multum formæ reperiri. Multum autem formæ cum fortius operetur; rectè fit, quod mediorum quantitates & qualitates non mole dimetiantur, sed pondere, i. virtuose; quæ ponderis ratione non dico intensior, sed robustior fit. Intellige tamen de simplicibus ejusdem generis & gradûs, aut de contrariis eodem excessu superantib. medii proportionem: horum enim actio roboratur pro incremento ponderis, *quia plus formæ cum pluri materia multiplicatur. Simpliciter enim est falsum formæ entitatem, ut est principium majoris aut minoris virtutis agendi, crescere ad multiplicationem materiæ. Quia cum forma sit per accidēs extensa, ac ipsius intrinseca vis agendi sequatur formæ extensionem, non perfectionem; potest forma activior edere suum effectum cum pauciore materia, ac faciat forma minus activa.* Imò videmus, ea agen-

agentia esse minùs activa, quæ longius recedunt ab admistione materię, scilicet quia plus participant de forma non quò ad extensionem, sed quoad intrinsecam perfectionem. Illa ergò dicetur æqualis quantitas agentium perfectione, & graduum similium intensione, quæ est utriusque proportionata, ut secundum suam virtutem operetur. *Verbi gratia*: calidum in primo requirat pro operatione unciam unam; & *calidum* in tertio requirat drachmas duas; *si calidi in primo* sumamus unciam unam; Calidi autem in tertio drachmas duas; dicentur misceri æquali pondere proportionato scilicet suæ virtuti. Et hoc vult Averroës, quando quantitatem dicit mensurandam esse virtute, non pondere.

CA-